

Мукачівський державний університет

Гуманітарний факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему: Вплив самооцінки на фізичний образ «Я» в старшому
підлітковому віці

Виконав: студент 4 курсу,
групи ПП-41, напряму підготовки
6.030103 Практична психологія

Вознюк І. І.

Керівник: Щербан Т.Д.

Рецензент: Яковицька Л.С.

Мукачево - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМООЦІНКИ ТА СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ВЛАСНОЇ ЗОВНІШНОСТІ	
1.1. Проблема самопрезентації особистості та функціонування фізичного образу «Я».....	7
1.2. Психологічні особливості старшого підліткового віку	12
1.3. Самооцінка особистості та її особливості в старшому підлітковому віці.....	24
1.4. Ставлення підлітків до власної зовнішності: функціонування фізичного “Я-образу”	30
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМООЦІНКИ ТА ФІЗИЧНОГО ОБРАЗУ «Я» В СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	
2.1. Характеристика етапів та методик емпіричного дослідження.....	38
2.2. Інтерпретація отриманих результатів	41
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Перехід української держави до нового способу мислення, до ринкової економіки, в значній мірі змінив погляд людей на деякі речі, вплинув на їх ставлення до життя. Звичайно, ці ж проблеми торкнулися й школи. Кожна людина, турбуючись про своє фізичне та психічне благополуччя, протягом життя робить вибір, приймає рішення, відповідає за їх наслідки, спираючись головним чином на власні сили й здібності. Такі особистісні вміння залежать від адекватності самооцінки, яка сприяє виробленню позитивних навичок взаємодії з іншими людьми та собою, напрацюванню нового способу мислення та вмінню приймати рішення.

Гуманізація в сфері освіти вимагає постійного звернення до особистості учня, яка виступає центральною ланкою в колі прийомів та засобів, що використовуються з метою підвищення психологічної культури сучасних школярів.

Проблема вивчення самосвідомості та самооцінки є однією з найактуальніших у психології, і, до того ж додамо, що дана проблема є досить ретельно вивченою у роботах Р. Бернса, Л. В. Бороздіної, Ю. М. Орлова, О. М. Соколової, В. В. Століна. Однак вікові особливості самооцінки потребують постійного вивчення з метою удосконалення психологічних засобів, які можуть використовуватися в педагогічній практиці. Особливо це актуально, коли ми говоримо про старший підлітковий вік, адже, саме в старшому підлітковому віці закладаються основи адекватної самооцінки особистості зі всіма її поведінковими, і, часто загостреними проявами. Негативне емоційне ставлення до вад зовнішності може деформувати особистість, знижуючи самооцінку, викликаючи тривожність і депресивні стани. Особливо гостро ці процеси відбуваються у старшому підлітковому і юнацькому віці (Л.С. Виготський; І.С. Кон; А.Є. Лічко; В.Д. Менделевич; О.Т. Соколова)[11;16].

Підліток та старшокласник прилаштовується своїми діями і вчинками до умов навколишнього світу, при цьому він певною мірою виступає саомонітором, тобто звертає увагу на поведінку інших і регулює її, щоб

викликати бажане враження на оточуючих. Однією з характеристик людини, яка має вплив на відносини до неї оточуючих, є її фізична привабливість. Проблеми фізичної привабливості гостро постають саме у підлітковому віці. Це пов'язано з серйозними фізіологічними змінами, які відбуваються в організмі підлітка, а саме – статевим дозріванням. Останнє стимулює інтерес до протилежної статі і стає причиною прискіпливого ставлення підлітків до своєї зовнішності. Саме тому вони й стають такими уважними до одягу, косметики, адже впевнені, що саме ці атрибути можуть допомогти їм значно себе прикрасити. А оскільки діти взагалі надзвичайно чутливі до всього нового, то й модний одяг (новий порівняно із застарілим) здається їм порятунком у бажанні справити позитивне враження на особу протилежної статі. Особливо гостро постає проблема для тих підлітків, які занепокоєні власною зовнішністю.

Зважаючи на вище проаналізоване, нами обрано тему дослідження, де вивчається вплив самооцінки на функціонування фізичного образу «Я» в старшому підлітковому віці.

Об'єктом дослідження виступає фізичний образ Я в старшому підлітковому віці.

Предмет дослідження складають самооцінювальні показники усвідомлення фізичного образу Я в старшому підлітковому віці.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі проблеми взаємозв'язку самооцінки та ставлення старших підлітків до власної зовнішності та емпіричному вивченні вікових і статевих особливостей впливу самооцінки на усвідомлення фізичного образу Я в старшому підлітковому віці.

Виходячи з мети дослідження, було поставлено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми взаємозв'язку самооцінки та ставлення старших підлітків до власної зовнішності у психолого-педагогічній літературі.
2. Охарактеризувати психологічні особливості дітей підліткового віку.
3. Розкрити ставлення підлітків до власної зовнішності.

4. Вивчити взаємозв'язок самооцінки та ставлення старших підлітків до власної зовнішності.

5. Здійснити інтерпретацію діагностичних даних за допомогою методів математичної статистики та проінтерпретувати результати дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз і систематизація науково-теоретичних та методичних джерел;

організаційні методи: метод порівняння та метод зрізів;

емпіричні: опитувальник з визначення рівня самооцінки, тест-опитувальник самоовідношення В.В.Століна та С.Р. Пантелєєва;

методика „Самооцінка характеру методом оцінних шкал”,

анкета з вивчення привабливості власної зовнішності старших підлітків;

якісний та кількісний аналіз проблеми за допомогою методів математичної статистики.

База дослідження. Дослідження проводилося на базі Мукачівської ЗОШ І-ІІІ ст. №13. У дослідженні прийняло участь 58 учнів старшого підліткового віку

Практичне значення дослідження полягає у тому, що результати емпіричного аналізу можуть бути використані у роботі шкільних психологів при роботі зі старшими підлітками, які мають проблеми з позитивним ставленням до власної зовнішності; виведення закономірностей функціонування фізичного Я-образу в старшому підлітковому віці значно доповнять арсенал існуючих профілактичних заходів з формування адекватної самооцінки особистості учнів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретичного аналізу проблеми взаємозв'язку самооцінки та ставлення старших підлітків до власної зовнішності було розглянуто феномен самопрезентації особистості функціонування фізичного Я-образу.

Якщо самопрезентація це акт самовиразу і поведінки, спрямований на те, щоб створити сприятливе враження чи враження, відповідне чийсь ідеалам, то фізичний Я-образ - це формальне знання про тіло, яке виражається за допомогою загальноприйнятих символів і суттєво впливає на акт самопрезентації.

1. Здійснений теоретичний аналіз проблеми взаємозв'язку самооцінки та ставлення старших підлітків до власної зовнішності у психолого-педагогічній літературі доводить, що у шкільні роки зовнішність дитини значною мірою визначає ставлення до неї ровесників та вчителів, що суттєво відображається на загальній самооцінці. Підлітки з помітними відхиленнями у фізичному розвитку більшою мірою піддаються несприятливому впливові соціально-психологічного середовища, яке сприяє формуванню негативної Я-концепції, залежності від оточення або протесту проти нього.

2. Охарактеризовано психологічні особливості дітей підліткового віку.

В загальному, вивчення підлітків – це вивчення контрастів, змін, експериментування та зростання. Подібні коливання дозволяють індивідууму так чи інакше обрати свій шлях у житті й наблизитись до світу дорослих. Врешті-решт це і є головним завданням на даному етапі життя.

3. Розкрито ставлення підлітків до власної зовнішності. Одна з найважливіших характеристик тіла – зовнішність, де тіло розглядається, з одного боку, як носій особистісних та соціальних значень, а з другого – як об'єкт, що володіє певною формою й розмірами. У шкільні роки зовнішність дитини значною мірою визначає відношення до неї ровесників та вчителів, що суттєво відображається на загальній самооцінці.

4. Вивчено взаємозв'язок самооцінки та ставлення старших підлітків до власної зовнішності із відповідним діагностичним інструментарієм та

процедурою дослідження. Підлітки з помітними відхиленнями у фізичному розвитку більшою мірою піддаються несприятливому впливові соціально-психологічного середовища, яке сприяє формуванню негативної Я-концепції, у залежності від оточення або протесту проти нього.

При цьому самооцінка як елемент самосвідомості відіграє важливу роль у функціонуванні фізичного Я-образу, що відображається в усвідомленні підлітком своєї зовнішності. У підлітковому віці вперше в розвитку особистості чітко з'являються окремі прояви самосвідомості – самоспостереження, самопізнання, ставлення до себе, саморегулювання діяльності та поведінки – стають необхідними потребами. Вони стимулюються прагненням до самовиховання, до цілеспрямованої зміни себе у зв'язку з усвідомленням власних психологічних невідповідностей зовнішнім вимогам, ідеалам, моральним взірцям. Гостра актуалізація потреби в процесах самосвідомості відбувається під впливом сильних емоційних переживань, життєвих колізій, пов'язаних з усвідомленням небажаного ставлення до себе оточуючих, особливо тих, хто має для підлітка високу значущість.

Ставлення до своєї зовнішності є по суті природною особливістю людини, а у підлітковому віці, воно набуває надзвичайної гостроти. Це пов'язано з тими серйозними фізіологічними змінами, які відбуваються в організмі підлітків, зокрема – статевим дозріванням. Останнє стимулює інтерес до протилежної статі і стає причиною прискіпливого ставлення підлітків до своєї зовнішності.

5. Здійснено інтерпретацію діагностичних даних за допомогою методів математичної статистики та проінтерпретувати результати дослідження.

Результати дослідження показали, що дівчата старших класів досить кардинально негативно ставляться до своєї власної зовнішності, особливо це стосується дівчат 7-их та 8-их класів. В 9-ому класі ставлення дівчат до своєї зовнішності змінюється в бік позитивного оцінювання. У хлопців у всіх класах спостерігається тенденція позитивного оцінювання власної зовнішності (за відсотковими показниками).

Вивчення вираження рівня самооцінки старшокласників в кожному з

класів показало відмінності в групах учнів з позитивним та негативним ставленням до власної зовнішності: рівень самооцінки старшокласників, які позитивно оцінюють свою зовнішність характеризується високим показником, тобто ці учні не страждають комплексом неповноцінності, а відповідно правильно реагують на зауваження оточуючих, адекватно сприймають поради, безболісно ставляться до критики. Така тенденція спостерігається як в учнів 7-х класів, так й в учнів 9-х та 9-х класів.

Встановлення таких рис особистості як самовпевненість-критичність, то в учнів, які позитивно ставляться до власної зовнішності, спостерігається оптимальна тенденція об'єднання високої самооцінки з критичним ставленням до себе, в той час, як в учнів, які негативно ставляться до власної зовнішності, виділяється тенденція невпевненості у собі та небажання працювати над цією проблемою; рішучість – невпевненість як риси особистості в учнів з різним ставленням до власної зовнішності, характеризується вираженою нерішучістю в учнів, які негативно ставляться до власної зовнішності, та вираженою впевненою цілеспрямованістю в учнів, які позитивно ставляться до власної зовнішності.

В учнів, які негативно ставляться до власної зовнішності слабо помітне вираження бажання (прагнення) звернути на себе увагу, і, при цьому мало виявляється егоцентризм, на відміну від учнів, які позитивно оцінюються власну зовнішність, і які демонструють свою зовнішність з метою привертання уваги оточуючих, і при цьому часто виступаючи по відношенню до них егоцентричними.

Вивчення статевих відмінностей у вираженні рівня та характеру самооцінки старшокласників показало, що суттєві відмінності притаманні хлопцям і дівчатам, які негативно оцінюють власну зовнішність в 7-ому та 8-ому класах у вираженні рівня та змісту самооцінки.

Результати методики вивчення самовідношення особистості у дівчат і хлопців старших класів свідчать про суттєві відмінності у зафіксованих параметрах: в учнів 7-ого класу, які негативно оцінюють власну зовнішність відсутні відмінності у самовідношенні, на відміну від учнів, які позитивно

оцінюють свою зовнішність. Такі відмінності спостерігаються між хлопцями і дівчатами за факторами самоповаги і самоінтересу (у дівчат вона вища, ніж у хлопців); аутосимпатії (вищі показники у хлопців); в учнів 8-их класів спостерігаються відмінності між хлопцями і дівчатами, які негативно оцінюють власну зовнішність за фактором самоповаги та фактором позитивного ставлення від інших; в учнів 9-их класів виділяється завищений показник аутосимпатії у хлопців, які негативно оцінюють власну зовнішність; а також у дівчат, які позитивно оцінюють власну зовнішність завищені показники аутосимпатії і самоінтересу.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблемності поставленого питання, адже в ході дослідження розглядалися актуальні психологічні аспекти необхідності конкретизації досліджуваного феномену. Усе це розширює сферу майбутніх психологічних досліджень, які будуть реалізовуватись у практичній діяльності.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>